

MASSANELL I MESSALLES, Mar: «*No m'ha romasa sinó la honestat*». *Rere la petja d'una innovació lingüística en el pas del català antic al modern*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2020.

MAR BATLLE

Institut d'Estudis Catalans
mbatlle@iec.cat

Com és sabut, i a diferència del sistema actual, el sistema llatinovulgar que heretà el català medieval emprava els verbs auxiliars *ésser* i *haver* en els temps de perfet, un tret molt característic del català antic. De fet, la incorporació lenta i progressiva de l'auxiliar *haver* en l'àmbit d'*ésser*, marcarà un dels trets més característics del català modern. Avui dia, l'ús de l'auxiliar *ésser* és residual i només és present en alguns parlars dialectals. La professora Mar Massanell, investigadora incansable de sòlida formació en el camp de la lingüística diacrònica i de la morfosintaxi verbal catalana, ha publicat un estudi molt complet en què intenta explicar en quins contextos i com s'inicia el procés de substitució de l'auxiliar *ésser* per *haver* en els temps de perfet. La seva és la darrera aportació destacada que s'ha fet en aquest àmbit.

Per fer aquest estudi, l'autora es basa en la descripció i l'anàlisi de dades obtingudes de buidatges del *Corpus Informatitzat del Català Antic* (CICA), com no podia ser d'altra manera tractant-se d'una excel·lent investigadora. I fins i tot dedica un apartat de l'estudi a les *Correccions i lectures alternatives de citacions del CICA* (ps. 431-433), de caràcter divers i no sempre relacionades amb el tema estudiat. Això sol ja dona una idea de la mirada exhaustiva amb què s'ha fet el treball. I a diferència dels estudis precedents, gràcies al CICA el seu estudi es basa en un corpus força gran i ben representatiu dels diversos models de la llengua catalana medieval, fet que li permet extreure conclusions ben sòlides que clarifiquen certes divergències que es poden trobar en la bibliografia precedent.

L'obra consta de 4 capítols o parts principals: 1. «Introducció. Precedents i bases per a l'estudi de la selecció de l'auxiliar en català antic», 2. «L'auxiliar de perfet d'*ésser* i estar en els orígens de la llengua catalana (segle XIII)», 3. «L'auxiliar de perfet dels verbs estatus de permanència *romandre* i *restar* en català antic (segles XIII-XVI)», 4. «La introducció de l'auxiliar de perfet *haver* en les construccions esdevenimentals: contextos i cronologia (segles XIII-XVI)», i les conclusions (5. «Conclusions. Cronologia, incidència, contextos afavoridors i causes de la innovació en la selecció de l'auxiliar de les construccions estatives i esdevenimentals»). També conté un annex (6. «Annex. Dues construccions existencials del català antic: “hi havia entrats ben ·M· hòmens” i “molts dies ha passats”»). Si traiem el primer capítol, que és la introducció que tot estudi ha de portar i que ajuda a situar-se al lector més profà en la matèria, i les conclusions i l'annex, veiem que la part central de l'obra correspon, de fet, als tres tipus de construccions on primer es documenta l'ús innovador de l'auxiliar *haver*: les estatives d'existèn-

cia (locatives, atributives o existencials), les estatives de permanència (en un lloc o en un estat) i les esdevenimentals (de tipus pronominal o no pronominal).

Així, en el capítol 2 (ps. 116-117) Massanell determina que el verb *estar* es construeix des de sempre amb *haver* com a auxiliar i que les primeres vacil·lacions en la selecció de l'auxiliar *haver* amb el verb estatiu d'existència *ésser* (del segle XIII) són anteriors a les primers vacil·lacions en el verb estatiu de permanència *romandre* (primera meitat del segle XIV). Fet que sembla indicar que les construccions que assenyalen l'existència d'un estat (expressades amb *ésser*) són més inestables que les que indiquen la continuació d'un estat preexistent (expressades amb *romandre*). En el capítol següent, conclou que «com per la resta de verbs inacusatius, l'auxiliar prototípic de *romandre* i *restar* és *ésser*, i la preferència per aquest auxiliar es manté amb molta estabilitat durant tot el període medieval i fins al segle XVI, inclòs. Així ho confirma el nombre de coocurrències dels participis de *romandre* i *restar* amb *ésser*, que són 351, el 85,4 %, enfront de 60 amb *haver*, el 14,6 %» (p. 178). Dins dels casos més innovadors, trobem 27 casos que es poden deure a la inserció del participi de *romandre* o *restar* amb funció predicativa en una construcció amb el verb existencial *haver* o *haver-hi*, com en *almugàvers avia romases en terra*. I 33 exemples en què l'ús de l'auxiliar *haver* només es pot entendre com una innovació lingüística.

En el capítol 5 es descriu la selecció de l'auxiliar en els verbs esdevenimentals, tradicionalment *seguir-se* (i *seguir*) i *esdevenir* (i *esdevenir-se*). S'hi reflecteix l'exclusivitat de l'ús d'*ésser* durant el segle XIII; el seu manteniment elevat durant els segles XIV i XV (en un 86,5 % dels casos); i un lleu descens durant la primera meitat del segle XVI, però encara es manté en un 72,3 % dels casos. No és fins a la segona meitat del segle XVI quan les ocurrències amb *haver* (52,3 %) superen lleugerament les ocurrències amb *ésser* (47,7 %), especialment en les construccions amb verbs nous i nous a les construccions esdevenimentals, com *passar(-se)*, *sobrevenir*, *succeir(-se)*, *(a)contènyer(-se)* i *ocórrer*, on clarament predomina *haver*. Sembla raonat creure, com l'autora suggereix, que la mateixa innovació lèxica afavoreix la innovació morfosintàctica de canvi d'auxiliar. I va començar per les construccions que duïen un SN TEMA indefinit.

Felicitem l'autora per l'esforç i la feina ben feta, que ha donat com a fruit un treball en què es detalla molt bé la via d'entrada de l'auxiliar *haver* en l'àmbit d'*ésser* en els temps de perfet, recorrent a la teoria per analitzar morfosintàcticament les construccions i justificar el canvi, fet que confirma que metodològicament ha fet un treball excel·lent.